“بۆ چەتەکان دەڵێم: کاروانێک بەڕێوەیە، بارەکەی زەردەخەنەیە!”.. ئازاد حەمە

“بۆ چەتەکان دەڵێم: کاروانێک بەڕێوەیە، بارەکەی زەردەخەنەیە!”
سهراب سپهری

بۆ لەبەرچاوگرتنی سێبەری فەلسەفیی نێو دەقە شیعرییەکانی سهراپ سپهری، پێمانوایە، سەمەرەییەکە لە شیعری (ئەو) دا لەوەدایە، کە نەگوتراوەکانی ناو شیعرەکانی هەروەک نەگوتراو دەمێننەوە. ئەمە، کە لە دەقە شیعرییە جیهانییەکاندا مایەی سەرنجی زۆرە لای (ئەو)یش نامۆ نییە. بەڵام تیشک خستنە سەر نەگوتراوەکانی ناو شیعر هەر ئەو لایەنە ناگرێتەوە، ئەوەش، کە وشەی ڕۆژانە و وشەی شیعریی دژبەرن.
بۆیە دەپرسین: شیعر لە ڕوانگەی چییەوە لەبەرچاو بگیرێت؟ بەپێی ئەوەی ئەم گوزارە شیعرییەی سهراپ ڕێگە بە لێکدانەوەی دیکە دەدات؛ ئەوی لەم نووسینە کورتە دەگوترێت پەیپردنە بەو دیکەیە.
بەپێی ئەو گۆشەنیگایەی سەرەوە، زەردەخەنە لە گوزارە شیعرییەکەدا هەڵقوڵاوی ڕۆچوونەناو جۆرێکە لە جوانکاریی، کە بەردەوامیی هەیە.
وەکیتر،زەردەخەنە ئاماژەیە لەسەر گومان، جا پەژراندنی (پەسەندکردنی) گومان بارێکە بە هەموو کەس هەڵناگیرێت.
پەژرێنراویش(سەلمێنراوە)، کە زەردەخەنە بارستایی نییە، لە پێ پێیشە لە قووڵایی.
لەم سەرەتایەوە، دەخوازین بزانیین شیعرنووسین لە چی دەچێت؟ لە نووسینەوەی مەرگ؟ بۆ نا! لە بۆن و بەرامی مەرگ لەناو شیعردا پەیبردنە بە نەگوتراوەکانی ناو خودی ژیان. بۆیە شیعر و نەگوتراوەکان مەرگ یەکیان دەخات، لەوە بگەڕێتەوە بەدەنگیی کەیاندکاتەوە. ئەوەی لەو دەربڕینە شیعرییەی سهراب سپهری دا(“بۆ چەتەکان دەڵێم: کاروانێک بەڕێوەیە، بارەکەی زەردەخەنەیە!”) بەدیدەکەین ئەوە نییە، کە “شیعر بناغەدانەری بوونە لە ڕێگەی وشەوە”؟ ئەمە بەو مانایە دێت زمان تێڕامانی فەلسەفیی دەگوازێتەوە ناو بوونمان.
سهراپ سپهری ئەو دێڕە شیعرییە بەجۆرێک دەنووسێت، وەک بەڵێت: شیعر هەرخەی جەوهەر essence ی خۆیەتی. گشت ئەوەی لای سەرەوەش گوترا زادەی ئەوە بوو، کە لەمیانەی ئەم گوزارە شیعرییەوە سهراپ سپهری مەتەڵێک دەگەڕێتەوە کە تا ئەوپەڕی سەرسامئامێزە: باری کاروانێک

د□ب□ت□ ز□رد□خ□ن□. ب□□□ ئ□م□ ب□ شیعر □□وای□. ئ□ی ب□ ژیان؟ ژیان وال□ شیعر د□کات ئاوار□ ب□ت؛ شیعر شت□ک ب□□ت و ژیان شت□کی دی.
شیعر ه□رد□م ل□ د□رب□د□ریدا ی□؛ ک□چ□ر□، ئ□ستا ل□ر□ی□ تاو□کی دی ل□و□ی□. ئ□و بارگرانیی□ی شیعر د□یژی□ت ب□س خ□ی ت□ید□گات، ک□م شت ل□م گ□ردوون□ و□ک شیعر س□ختیی□کان د□ژیت، کات□کانی ت□مومژاویان□ ب□س□رد□بات؛ گ□ر وان□ ب□ت چ□ن ئ□و د□□□ی سهراب سپهری ل□دایکد□ ب□ت.
شیعر ل□ گ□□ان□ ب□دوای خا□ی و□رچ□رخاندا؟ گ□ر ب□□□، ک□وات□ شیعر د□زان□ت چید□کات!! شیعر ک□ زانی چید□کات ک□واب□ت شیعر ت□ق□لای□ ب□ و□رچ□رخان. ن□خ□ر وانیی□. کات□ک سهراپ د□□□ت: "ب□ چ□ت□کان د□□□م: کاروان□ک ب□□□و□ی□، بار□ک□ی ز□رد□خ□ن□ی□!"ل□و چرک□سات□دا شیعر ب□ س□هراپ □وودا و□ک□؛ بیرکردن□و□ی□. ک□وات□ شیعر د□کار□ت بب□ت□ چ□مک□کی ف□لس□فیی. ب□□□ شیعر بیرکردن□و□ی□، □اوی ج□وه□ری خ□ی ب□د□ستی خ□ی د□کات. ئ□م□ واد□کات ب□□ین: شیعرنووسین داوای ج□ر□ک ل□ روناکبیریی ل□ شاعیر د□کات؛ ئ□و روناکبیریی□ی وال□ شاعیر د□کات ل□ □□چ□□□کی ب□فر، ئاسمان، م□ژووی ه□ناس□ و □□نگ ب□ئاگا ب□ت. باش□ ب□؟ چونک□ شیعر شو□نی □است□قین□ی شاردن□و□ی نه□نیی□کانی جیهان□.
ناتوانین س□بار□ت ب□ چیی□تی شیعر ه□رد□م ی□کد□نگ بین. ل□ ه□رد□م هاوک□کین س□بار□ت ب□و□ی شیعر ب□رد□وامیی ه□ی□، هیچ ن□ب□ت ل□ب□ر ج□وه□ر□ شیعریی□ک□ی. ل□ب□ر ئ□و□ ه□ق ب□ پ□ل د□مان□ Paul de Man ک□"ت□□امانی ئ□نت□ل□ژی"د□کات□ بناغ□ ب□ باب□ت□ ئ□د□بیی□کان.
ل□ر□و□ ئ□و□ش د□□□□ن،ک□ دوو□یان□کانی شیعرگ□رایی سهراپ ،ل□و ت□گ□یشتن□ شیعریی□ی ه□مایب□کراو□، ب□ر□و شو□ن□کمان د□بات ه□جگار دوور□، ل□ هیچ کات دوورتر نیی□ ل□ خ□مان؛ ل□ ب□د□نگیی و تارمایی□کانمان. شیعر□کانی سهراپ خ□مانن ل□ ج□ری وش□، شو□نک□وت□ی ئ□و ن□ریت□ن ک□ باش باش شار□زان ل□ د□ت□هزین، چ□شتنی د□رد□س□ری، ه□□ما□ینی نه□نیی سروشت و □□چ□□□کی □□نگ.
ل□س□ر ئ□و بناغ□ی□ی لایس□ر□و□ ب□ت، شیعر ب□گ□رد و ب□و□ی□ و ه□ر ل□ناو ئ□و ب□گ□ردیی و ب□و□یی□ی خ□یشیدا د□م□ن□ت□و□؛ ب□ی□ □است□قین□ی□. ک□م شتیش ه□ن□د□ی شیعر □است□قین□ی□. شیعر، ک□ ل□ن□وان بوون و هیچبووندا ه□رد□م ل□ ج□نگ□کی ب□رد□وامدای□،ه□رئ□و□ش چیی□تی(ماهی□تیessence) ی□ک□ی پ□کد□ن□ت.
س□رئ□نجام، شیعری سهراپ □□گای□ک□ ب□ د□ربازبوون ل□ گوناه□ک، ک□ چیی□تیی خ□ی ب□ جوانکاریی د□چو□ن□ت. چونک□ ت□گ□یشتنی شیعریی سهراپ زاد□ی ئ□و□ی□ ب□ک□تایی و م□حا□ ل□ د□وروخولماندان. سهراپ ل□میان□ی ئ□و گوزار□ شیعریی□ی□و□ ل□ ه□و□ی ئ□و□دای□ ل□ □□گ□ی شیعر□و□ ب□د□نگییمان، بن□ما و توخم□کانی شیعرنووسین د□ستکاریکات.

کەتا گوتن ئاڕاستەی شیعرنووسینی ئێستای کوردیماندەکەم. گەر ئەوە وا بێت، کە"دەبێت لە جەوهەری شیعرەوە لە جەوهەری زمان تێبگەین"لەم حاڵەتەدا چۆن دەکرێت دادوەریی بەسەر شیعری هاوچەرخمانەوە بکەین؟ بەداخەوە شیعری هاوچەرخی کوردی لە دۆخێکی نالەباردایە. شیعر وەک ناشیعر خۆینمایشدەکات و بەدەریشە لە هزر. وەکیتریش، شیعر بیرناکاتەوە، بۆیە زۆرێک لە دەقە شیعرییە هاوچەرخەکانمان لە ڕووی زمانەوانیی و جوانکارییەوە ناکاریگەرن.
ڕوون نییە شیعری هاوچەرخی کوردی زەمینەسازی بۆ چ شتێک دەکات! شیعریش لە ئێستای ئەمڕۆدا هەروەک سیاسەت و شتەکانیترمان کارەستبارە؛ بەشدارە لە کارەساتباریی، لەکاتێکا شیعری کوردی دەبوو پرسی چییەتی شیعر و چییەتی زمان یەکخات. بۆیە شیعری ئێستامان"شیعرەکە هێشتا نییە"(نەهاتووەتە پێکهێنان). شیعری لەم جۆرە ناشیعرە؛ جارێ ماویەتی ببێتە شیعر. گەر کۆپلە شیعرێک، یان دێڕە شیعرێک لێرە یان لەوێ بەرچاوکەن شیعربوونیان تیابێت؛ هزر بەرهەمهێنەربێن، ئەمە بەو مانایە نییە، شیعری هەنووکەی کوردی هەژاریی شیعریی ئەمەی بنەبڕکردووە. شیعری کوردی ئەمڕۆمان، ئەوەی ناوی شیعری هاوچەرخی لێدەنرێت، نەک هەر بێ هزرە، لەڕووی جوانکاریشەوە دەستکورتە.

ئازاد حەمە
پرۆفیسۆر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی